

Бібліотечно-інформаційне забезпечення потреб науки: основні завдання розвитку

28 травня 2008 р. в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського відбувся традиційний щорічний семінар для завідувачів бібліотек НДУ Києва. Тема цього річного семінару – «Бібліотечно-інформаційне забезпечення потреб науки: основні завдання розвитку».

Семінар розпочався доповіддю ученого секретаря Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, канд. іст. наук, с. н. с. НБУВ **Г. І. Солоїденко** «Основні завдання бібліотечно-інформаційного забезпечення вітчизняної науки». Зазначалося, що на загальних зборах НАН України, які нещодавно відбулися, було визначено першочергові завдання щодо підвищення ролі національної науки в умовах розвитку економіки на інноваційних засадах побудови інформаційного суспільства. Наголошувалося, що принципово важливим завданням розвитку науково-дослідної сфери України є поглиблення міжнародної інтеграції.

Доповідка детально зупинилася на ролі бібліотек у здійсненні масштабних заходів НАН, зокрема, у проведенні вже традиційного фестивалю науки, розбудові системи бібліотечно-інформаційного супроводу наукових досліджень, на необхідності зміцнення міжбібліотечних зв'язків, міжнародного книгообміну, підвищення ролі інформаційно-бібліотечних рад установ у питаннях формування, збереження та використання бібліотечно-інформаційних ресурсів, впровадження новітніх інформаційних технологій.

У виступах учасників семінару всебічно висвітлювалися питання формування та використання інформаційних ресурсів. З інформацією про передплату доступу до онлайн-ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації, передплату доступу до ресурсів для усіх академічних установ, а також про статистику їхнього використання у науково-дослідних установах системи НАН України виступив канд. іст. наук, м. н. с. Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ **Д. В. Соловяненко**. Він підкреслив, що порівняно з минулими роками значно зросла кількість установ, які використовують доступ до передплатених ресурсів на основі телекомунікаційної інфраструктури НАН України.

Тема доступу до електронних ресурсів набула розвитку у виступах головного бібліотекаря **О. В. Полякової** та м. н. с. **І. О. Шульги** Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ. Зокрема, остання проаналізувала сучасну цінову політику у розповсюдженні наукових зарубіжних журналів, проілюструвала присутнім БД: *HiPage*, *AGORA* та *OARE*, що забезпечують вчених і фахівців країн, що розвиваються, безкоштовною новітньою науковою інформацією. У цих БД репрезентовані наукові часописи провідних видавництв світу з таких галузей знань, як медицина, сільське господарство, охорона довкілля.

Повідомлення про оформлення замовлень на зарубіжні науково-технічні електронні бази даних, друківані періодичні видання на 2009 рік та вимоги щодо оформлення листа-замовлення і підстави для врахування побажань кожної з установ зробила **О. В. Полякова**.

Про стан і основні завдання міжнародного книгообміну (МКО) йшлося у виступі зав. сектору МКО **Р. Л. Красій**. Як зазначалося, МКО відіграє вирішальну роль у комплектуванні іноземної літератури. За цим джерелом, наприклад у 2007 р., надійшло до НБУВ 48 % усіх надходжень зарубіжних видань. Як правило, критеріями оцінки стану книгообміну виступають такі показники: кількість договорів з партнерами, кількість надходжень іноземних видань та кількість надісланих партнерам вітчизняних видань.

Наголошувалося і на проблемах – зниженні оперативності книгообміну з причини згаяння часу на придбання вітчизняної книги (дондавна через тендер, а нині – посередницькі фірми). Актуальними залишаються питання придбання через МКО малотиражних, серіальних і продовжуваних видань, а також питання рентабельності МКО. Проведений НБУВ ана-

ліз вартості зарубіжної періодики свідчить, що МКО залишається одним із вигідних джерел комплектування. Тому для НБУВ важливо зберегти стабільність МКО. Для цього бібліотеки мають своєчасно робити замовлення, інформувати про зміни в науково-дослідній тематиці установи, про видання, від яких у подальшому варто відмовитися, а також повідомляти про публікації науковців своєї установи, які друкуються за її межами. Доповідка позитивно оцінила роботу з виконання індивідуальних замовлень через МКО бібліотек інститутів археології; зоології; літератури; математики; металофізики; проблем матеріалознавства; мистецтвознавства, фольклористики та етнології; соціології.

Виступ «Наукова періодика України у забезпеченні інформаційних потреб науковців» н. с. служби реферування наукової літератури **Н. Я. Зайченко** містив вичерпну інформацію про наукову періодика, якої в країні нині видається майже півтори тисячі назв. Зазначалося, що приналежність часопису до категорії наукових видань підвищує його значущість при формуванні тематичних масивів, а наявність, окрім друкованого видання, інших його видів, зокрема на CD, мікроносіях, представлення на веб-сайтах, означає високу інтенсивність його використання. Представлення часопису в реферативних журналах і БД є одним із визначальних чинників зростання його рейтингу. Наголошувалося також, що весь спектр періодичних і продовжуваних видань відображається в УРЖ «Джерело».

У 2007 р. започатковано новий ресурс представлення на веб-сайті НБУВ – «Наукова періодика України» (журнали, збірники наукових праць). Це перелік періодичних і продовжуваних видань, що протягом 1998–2008 рр. постатейно опрацьовувалися для загальнодержавної реферативної БД «Україніка наукова» та УРЖ «Джерело». Було продемонстровано інтерфейс користувача – достатньо простий і зручний у роботі, він не потребує спеціальної підготовки і доступний для різних категорій користувачів. Наголошувалося, що новий ресурс стане базовою складовою Загальнодержавного порталу наукової періодики України, який першочергово включатиме видання, що входять до «Переліку наукових фахових видань України, де можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук», затвердженого ВАК України.

Програма семінару включала також презентацію науково-методичного посібника «Каталогізація електронних ресурсів» (К., 2007). Перед присутніми виступила одна з його авторів канд. іст. наук, с. н. с., зав. відділу каталогізації НБУВ **І. П. Антоненко**. Оскільки електронні інформаційні ресурси стають вагомою складовою документно-інформаційного ресурсу сучасної бібліотеки, важливо, щоб відомості про них були включені до бібліотечно-інформаційних пошукових систем. А це потребує відповідної організації електронної інформації, обліку і технологічного опрацювання електронних документів, що зумовлює необхідність розроблення нормативно-методичного забезпечення зазначених процесів. Тому даний посібник створено з метою надання детальних науково-методичних рекомендацій з каталогізації електронних ресурсів як нових об'єктів бібліотечно-інформаційних технологій. Автор охарактеризувала структуру та зміст збірника. Було зазначено, що більшість бібліотек НДУ НАН України матиме змогу отримати цей збірник.

Окремий блок питань, пов'язаних зі збереженням бібліотечних фондів, було детально розглянуто у виступах «Особливості зберігання документів з ослабленою матеріальною основою» (н. с. НБУВ **Л. П. Загока**, канд. техн. наук, зав. відділу наукових технологій збереження фондів НБУВ **М. М. Омельченко**) та «Причини мікологічного забруднення приміщень» (д-р мед. наук, с. н. с. НБУВ **О. В. Сурмашева** і провідний інженер-хімік Центру консервації і реставрації НБУВ **Л. М. Волосатий**).

О. В. Сурмашева та Л. М. Волосатих поділилися конкретною інформацією щодо проведення санітарно-гігієнічних заходів, застосування дезінфектантів та антисептиків, зокрема, дезінфектантів нового покоління, які безпечні для людини, вони не летючі і мають пролонговану дію. Їх рекомендовано додавати у воду для миття бібліотечного обладнання, профілактики появи та поширення плісняви.

Учасники семінару мали змогу ознайомитися з новинками фахової літератури під час огляду, проведеного н. с., зав. читального залу літератури з бібліотекознавства НБУВ **С. М. Малюською**, яка представила останні довідкові видання, словники, збірники законодавчих документів з бібліотечної справи.

Правові аспекти діяльності сучасної бібліотеки детально розглядалися у лекції заступника Голови ЦК профспілки НАН України **Є. І. Меркулова**. Присутні отримали вичерпну інформацію щодо ситуації з фінансуванням науки, пенсійним забезпеченням, переглядом зарплат у зв'язку з інфляційними процесами тощо.

Підсумковим був виступ «Статистика, плани, звіти як важливі складові управління сучасною бібліотекою» н. с. відділу бібліотекознавства НБУВ **Н. І. Смаглової**. Увага керівників бібліотек акцентувалася на необхідності оновлення пакету організаційної документації кожної бібліотеки, зокрема, на перегляді Положення про бібліотеку, правил користування бібліотекою, посадових інструкцій працівників бібліотек відповідно до структурно-функціональних, організаційних і технологічних змін, що відбуваються.

Аналізуючи планово-звітну документацію бібліотек, доповідачка наголосила, що статистичні дані, подані у ній, мають підтверджуватися первинними документами з обліку роботи, оскільки плани та звіти – документи, що ґрунтуються на поточному аналізі роботи і мають визначати завдання на поточний період і віддалену перспективу, мати упроваджувальний характер у вирішенні таких завдань, як: забезпечення розвитку бібліотеки, створення умов для користувачів і читачів, збереження високопрофесійного колективу бібліотеки, забезпечення наступності у її роботі. Йшлося і про змістову наповненість документів, які мають документально доводити ступінь належної завантаженості кожного конкретного працівника.

Також порушувалися питання обліку книжкових фондів: обов'язкове дотримання вимог щодо обліку, збереження традиційних форм обліку бібліотечного фонду – книг сумарного та інвентарного обліку, навіть за умови ведення бібліотекою електронного варіанту обліку фондів, чіткість в організації та проведенні планових перевірок фондів, їхнє документальне завершення складанням акта, дієвість запропонованих заходів, наявність списку втраченої літератури.

Проблеми, що обговорювалися на семінарі, стали своєрідним орієнтиром у визначенні змісту і пріоритетів роботи бібліотек НДУ НАН України на перспективу.

Н. Смаглова,
н. с. відділу бібліотекознавства НБУВ